

בעזהשי"ת

גלי מסכתא תלמוד ירושלמי

מסכת ברכות

עיקר כללי מסקנת הסוגיות [ומקורות]

מיועד לאלו שלמדו הסוגיא

לתועלת חזרה מקוצרת ושינון

ירושלמי ברכות

פ"א מאמתי

הלכה א (א. - ז.)

ק"ש דערבית (זמן שכיבה):

לר"א עד צאת הכוכבים, לר' חייא קרוב לצה"כ

עד: לר"א שליש הלילה, לחכמים חצות, לר"ג עלות השחר

בביהכ"נ קורין ק"ש (בלי ברכות) מבעוד יום כדי לעמוד בתפלה מתוך דב"ת

ספק ברהמ"ז לחומרא, ספק תפלה - לר' ירמיה לקולא, לר' יוחנן לחומרא [אינו מפסיד]

ספק ק"ש לחומרא [קבלת עול מלכות שמים (אפי' למ"ד דרבנן הוא), פי' ב' בחרדים - ספק דאורי']

בין השמשות: לר' אבא בר פפא ב' כוכבים (ולילה בג' בינונים) (החמה באמצע עובי הרקיע,

לחרדים אחרי סוף השקיעה) וי"ג סמוכין זל"ז (ר"ן - לתוספת שבת)

לר"י בן פזי בין א' לב' כוכבים (ולילה בב')

לברייטא בזמן שהכסף רק תחתית הרקיע

לרבי ור' חנינא כשהתחיל הלבנה לעלות באמצע החודש (לפ"מ - לרבי מתחילת השקיעה,

לר' חנינא סוף השקיעה; לחרדים - לכו"ע בסוף השקיעה)

לר' נחמיה חצי מיל מסוף השקיעה

לר' יוסי ור' תנחומא כהרף עין - לר' אחא ור' יוסי אחרי החצי מיל, לר' חזקיה בתוך החצי מיל

העושה מלאכה בשבת בין השמשות מביא אשם תלוי

לר' אבא בר פפא העושה מלאכה ערב שבת וגם מוצ"ש כשיש ב' כוכבים חייב ממ"נ

יום מעלות השחר (לחרדים מנץ החמה) [לבי' ובא השמש - השמש יצא - שיתודע (מאירה קצת); הבוקר

אור; בבוקר בבוקר - בוקרו של בוקר; כך יום ולילה שוין; "יציאת/כניסת מלך" מתחילתו]

המתפלל צריך להשוות רגליו - מח' אי עקב בצד גודל ככהנים [בי' הגר"ק - משום גילוי ערוה]

או זו אצל זו כמלאכים

מלאכים עומדים [אין להם ברכים]

פסוקים שאומרים בנשיאת כפים

מאיילת השחר (ב' עמודי אור) עד עלות השחר ד' מילין [וכמו שחר]

וכן מעלות השחר עד נץ ($\frac{1}{10}$ היום) [כמקדר בין סדום לצוער]

{ גאולה באה קימעה קימעה כאור השחר; עץ החיים (500 שנה) $\frac{1}{60}$ גן; מצרים (מ' יום) =

$\frac{1}{60}$ כוש; מח' אם עובי רקיע 50 או 500 שנה [ימי אבות כימי השמים על הארץ] }

לר' יהושע עובי רקיע אצבעיים, לר' חנינא כטס

לרבי ד' אשמורות ליום ולילה [חצות לילה = קדמו עיני אשמורות]

לר' נתן ג' [האשמורה התיכונה]

ערבית לר' יוחנן ור' יהושע ב"ל - שמו"ע, ק"ש, אמת ויציב, תורה, שכיבה,

לרב יוסף ור' שמואל בר נחמני אמת ויציב סמוך למטתו [בלבבכם (=על לבבך) על משכבכם ודומן]

תיכף לסמיכה שחיטה [וסמך ושחט], תיכף לנט"י ברכה (המוציא, לחרדים אף ברהמ"ז) [שאו ידיכם קדש

וברכון], תיכף לגאולה תפלה [יהיו לרצון - יענך; כשדופק על פתח המלך לא יפליג]

היחיד צריך להורות כרבים החולקים עליו, ור"ג הורה לקרות ק"ש אחר חצות כיון שכבר לא יכולים

לקיים דברי חכמים

אכילת פסח עד חצות [לר"א ג"ש בלילה ההוא; לרבנן מדרבנן [גזרו טומאת ידים כנותר]]

הלכה ב' (ז. - ח:)

ק"ש דשחרית (זמן קימה):

לר"ש מעלות השחר (ור' זעירא חולק)
 לת"ק ואחרים משיכיר בין תכלת ללבן שבציצית [וראיתם אותו - התכלת מלבן הסמוך (וזכרתם מצות ק"ש); וראיתם חבירו הרגיל ושאינו רגיל ברחוק ד"א]
 לר"א בין תכלת לכרתי (=בית זאב לכלב) [וראיתם התכלת משאר צבעים]
 לחרדים לראב"ע ור"ע ומר עוקבא מגן החמה
 עד: לת"ק נץ (שמש נראית על ראשי הרים) [סמיכת גאולה לתפלה [יראוך (תפלה, לפ"מ - ק"ש) עם שמש]]
 לר' יהושע (בי' - וראב"ע ור"ע) ולהל' ג' שעות [בני מלכים קמים]
 { ציצית כמקבל פני השכינה; תכלת - ים - עשבים - רקיע - כסא הכבוד - ספיר }
 מפסיקין תספורת וכו' לק"ש [דאו'; זמנה קבוע; א"צ כוונה אחרי ג' פסוקים]
 ולא לתפילה
 וכן בעוסק בתורה - לרשב"י רק באין תורתו ואומנותו [אין מבטלין שינון בפני שינון], לר' יוחנן רק בתורתו ואומנותו, לת"ק דר' חנינא בן עקביא בכותבי סת"ם
 { רשב"י - הייתי תובע ב' פומין, וחזר בו; ע"י שתדיר בד"ת אין ק"ש יותר חביבה }

הלכה ג' (ח:)

לב"ש בערב יטו ובבוקר יעמדו [בשכבך ובקומך] וב"ה חולקים [בשבתך ובלכתך]
 לב"ש - בשבתך פרט לעוסק במצוה, ובלכתך פרט לחתן

הלכה ד' (ח: - ט.)

{ דברי סופרים חביבים כמו'יותר מ-דב"ת, חמורים מדב"ת ומדברי נביאים, א"צ אות ומופת כנביא;
 המחמיר כב"ש וכב"ה כסיל (עירובין ז: - בסותרים); בת קול ביבנה - אלו ואלו דברי אלקים חיים
 אבל הל' כדברי ב"ה }

הלכה ה' (ט. - יא.)

השכיבנו בלילה [והגית יומם ולילה - שוין - להשלים 6 הגיות שלא אמרו פ' ציצית; שבע (ברכות) ביום הללתיך]

{ י' דברות כלולין בק"ש; אמת = הוא אלקים מלך (תמיד), המעיד שקר כמעיד שלא בראתי שמים וארץ }

י' דברות אינן הפסק בין אהבה רבה לק"ש [הן הן גופה של שמע]

בדין שיהיו קורין פ' בלק ובלעם עם ק"ש [שכב כארי וכלביא מי יקימנו; יצי"מ ומלכות; כ' בתנ"ך]
 אלא שלא להטריח הציבור

יוצא ברכת התורה באהבה רבה אם למד מיד אח"כ

ברכת התורה - לר' חונה למדרש, לר' סימון ורב אף להלכות

רב אחא מחה בקוראים ק"ש בזמנה וחזרו ק"ש לפני תפילתם אחר ג' שעות [מפני ההדיטות שחושבין שזו זמנה]

מברכותיו (שיודע מתי להאריך ולקצר) ניכר אם הוא ת"ח או בור

מקצירין ברכה אחרונה של ברהמ"ז (הטוב והמטיב; פ"מ - ברכת היין)

לא ישחה בכל ברכה [תוס' - עוקרין תק"ח; יוהרא], כהן גדול שוחה בסוף כל ברכה,
 מלך אף בתחילתן ולר' סימון שוב אינו נזקף

ר' זעירא החמיר והאריך במודים דרבנן כדי לשוח עם הש"ץ גם בסוף (לחרדים כרע בכולו עד שזקף הש"ץ בסוף)

מח' אי נוהגין לומר נוסח א' של מודים דרבנן או כולן

לא ישוח יותר מדאי

מח' אי זוקפים בשם או לא

ברכה הסמוכה לחברתה אינו פותח בברוך

אשר גאלנו אינו חייב להיות סמוכה לברכת הלל, דכבר יצא בביהכ"נ

בי' - יהללך בליל הסדר סמוכה לברכת הלל שאחרי הסעודה, לגי' הר"ן לתחילת הלל

הבדלה אינו חייב להיות סמוכה לחברתה, דיכול לפזרן בפנ"ע

הטוב והמטיב תקנו בפנ"ע

קידוש אינו סמוכה לבפה"ג כששותה מבעוד יום

יוצר אור/המעריב ערבים - הולכין בתר חתימה

סמוך לחתימה מעין חתימה; אין חותמין ברכה (בי' - סמוך לחתימה) בפסוק

הלכה ו' (יא. - יא.:

לראב"ע מזכירין יצי"מ בלילה [כל ימי חיידך] -

מודים שהוצאתנו ממצרים ופדיתנו מבית עבדים להודות לשמך

לא יתחיל פ' ויאמר בלילה, ואם התחיל - לרבנן דבבל גומר, לרבנן דא"י אינו גומר

באמת ויציב יזכיר יצי"מ, מלכות, קרי"ס, מכת בכורים, צור ישראל וגואלו

בברכת הארץ (בברהמ"ז) חייב להזכיר תורה [ויתן להם ארצות גוים בעבור תורותיו ינצורן] וברית

בבונה ירושלים חייב להזכיר מלכות בית דוד או מנחם ירושלים

"אברם" עובר בעשה ול"ת; רק אברהם נצטווה על "שרה"

{ ד' (צדיקים) נקראו עד שלא נולדו - יצחק ישמעאל יאשיהו ושלמה }

לבן זומא לעת"ל אין מזכירין יצי"מ, לרבנן טפילה

פ"ב היה קורא

הלכה א' (יב. - יג.:

ק"ש בעי כוונה (בבלי - לצאת ידי חובתו; לקרות התיבות; לבי' - פי' המילות)

לר' בא אין הברכות מעכבות ק"ש (תשו' הרשב"א - וחוזר ומברכן בפנ"ע)

ר' יוסה - צריך לכוון בכולן (לחרדים - ברכות, לרידב"ז - פרשיות, לבי' - פי' המילות)

ר"י - כיוון בפ' ראשונה ולא בשניה יצא [נכלל בראשון] וקורין פ' שניה לציבור/למעשה מצות

בר קפרא - כוונה רק בג' פסוקים ראשונים

קבלת עומ"ש - לא מהלך, יאריך באחד כדי שתמליכהו בשמים וארץ וד' רוחות

הפסיק כדי כולה (כפי שהוא קורא) חוזר לראש:

בק"ש (ובברכות ק"ש) (ולר' אלעזר יצא [עשויה פרקים שאינן סמוכות בתורה]), בהלל ומגילה, לאבא

בר הונא ורב חסדא בתקיעות (ורב הונא ור' יוחנן חולקים)

וספק אם כדי ק"ש עם ברכותיה, וספק אם שהיות מצטרפות

ספק אם בתקיעה אחת יכול להוציא פשוטה לפניה לאחד וגם פשוטה לאחריה לשני

תוך כדי דיבור - ר' יהושע בן לוי - שלום עליך, ר' יוחנן - שלום עליך רבי

{ שמועה בשם אומרה שפתותיו רוחשות בקבר; חביב משפט וצדקה של דוד מקרבנות }

מפסיקין בפרקים - לר"מ שואל ומשיב מפני הכבוד, לר"י משיב לכל אדם

באמצע - לר"מ שואל ומשיב מפני היראה, לר"י משיב מפני הכבוד

באמצע פסוק - לגי' הרשב"א לר' ירמיה ברמז, לר' יונה בדיבור [ודברת במ]

הלכה ב' (יג):

לת"ק בין ויאמר לאמת הוי בין הפרקים,
ור"י חולק [וה' אלקים אמת] (לרא"ש לא יפסיק אפי' מפני היראה)

הלכה ג' (יג: - טו):

קבלת עול מלכות שמים לפני עול מצות, והיה אם שמוע לפני ויאמר שאינו בלילה

לר' יוחנן תפילין קודם ק"ש [עול מלכות שמים שלימה]
לרב ק"ש קודם [עול מלכות שמים לפני עול מצות]

תפילין צריכין גוף נקי

{ ר' יוחנן בן זכאי ור"א לבשו תפילין כל היום; ר' יוחנן לא לבש של ראש בקיץ, לבשן במרחץ עם
לבוש התחתון; ארונו של יוסף מהלך עם ארונו של חי העולמים - שימר זה מה שכתב בזה }

מברך על מצות תפילין לשל יד, על מצות הנחת תפילין לשל ראש,
לשמור חוקיו כשחולצן למ"ד לילה לאו זמן תפילין

תפילין בלילה - לר' אלעזר עובר בעשה [מימים], לל"ב אם היו עליו א"צ לחולצן

אין תפילין בשבת ויו"ט [ימימה; כולן אות]

נשים פטורין [היקש לתלמוד תורה], ר' אבהו - ומיחו במיכל בת שאול

בבית אמצעי של מרחץ שמקצתן ערומין - יש שלום ואין מקרא ותפלה (אפי' אין מרחצין),
א"צ לחלוץ תפילין אבל לא יניחם עד שיצא מבית המרחץ (לפ"מ מניח בבית החיצון - בדיעבד,
לחרדים - אם יושב שם ודרכו להיות בתפילין)

יש דין צואה: לבית הכסא בלי צואה, חזיר, פסולת על שפת הים

אבא בר ירמיה - אכילת עראי ושינת עראי בתפילין מותר (לרמב"ם יש מ"ד דאוסר)

חלצן לאכילת קבע, חוזר ומברך עליהן (לרמב"ם יש מ"ד גם לעראי,
לבי' יש מ"ד אפי' קבע אינו הפסק)

ר' אבא ור' זעירא - לא יכנס לבית המים (להשתין) עם תפילין בידו אא"כ יכול ללובשן אח"כ [תקנו
משום מעשה דזונה] וטוב להניחם בכיס של טפח [בי' - כאהל לחצוץ] על לבו,
ור' יוחנן נכנס ותפילין עליו

לא יעשה צרכיו בבית הקברות [לועג לרש], לר' חייא לא יפסע על קברים [מתים יודעים]

{ צדיקים אפי' במיתתן קרויין חיים, רשעים אפי' בחייהן קרויין מתים }

נגיעת אותיות ס"ת אחרי שנכתבו בהכשר - כשר,

נגיעת אמצעו של "ך" באות הקודם (ארצך) בשעת כתיבה - מח'

לא יתפלל במקום גבוה [ממעמקים], כשצריך לנקביו [הכון; שמור רגלך]

{ תהא נקי בשעת מיתה }

הלכה ד' (טו: - יז):

לא השמיע ק"ש לאזנו לת"ק (להל') יצא

לר' יוסי לא יצא [שמע] - וכן במגילה וברכות [והאזנת למצותיו]

לא דקדק לר' יוסי (להל') יצא, לר"י לא יצא

ידקדק ליתן ריוח בין אותיות הדבקים, יבטא עי"ן של אשר נשבע, זי"ן של תזכרו, סמ"ך של חסדו

הקורא למפרע לא יצא ק"ש [והיו - כהוייתן], מגילה [ככתבם], הלל [כסדר כמו ממזרח עד מבואו -
וכתובה לפי סדר הדורות מיצי"מ עד לעת"ל], שמו"ע [על הסדר התקינה]

{ סדר שמו"ע (תוס' ר"ד - בני ירושלים כללו את צמח בבונה ירושלים); שם משיח: דוד,

צמ"ח = מנח"ם; נולד משיח בבית לחם ביום שנחרב ביהמ"ק ורוח חטפתו; שלום מחזיק ברכה }

ספק באיזה וכתבתם הוא עומד - חוזר לראשונה א"כ מצא עצמו בלמען ירבו
וה"ה מצא עצמו בשומע תפלה א"צ לחזור מספק

לא כוון בתפלה - חוזר ומתפלל אם בטוח שיכוין

{ ר' חייא רובא, שמואל, ר' בון בר חייא לא כווננו; ר' מתניה החזיק טובה לראשו שכורע במודים }

הלכה ה' (יח. - יח.:

פועלים בראש האילן ובראש הנדבך קורין ק"ש, ולא תפלה חוץ מבראש הזית ותאנה [טירחה מרובה
לירד] אבל בעה"ב יורד ומתפלל

משא יותר מד' קבין על כתיפו קורא ק"ש, ולא תפלה
מתפלל בד' קבין $\frac{2}{3}$ לאחוריו $\frac{1}{3}$ לפניו (לפי' א' בחרדים - רק בפועל שהורגל לכך)

פועלים כוללין ירושלים בעל הארץ ועל המזון [ביטול מלאכה כשמברך]
אא"כ הסעודה זהו שכון או בעה"ב אוכל עמהן

לא יתפלל עם מטבע בידו אא"כ הפשילן לאחוריו או צוררין

קורא ק"ש ומתפלל עם מי חטאת על כתיפו [רבנן הקילו שלא לפסלו משום היסח הדעת;
לחרדים - אחרי שהטיל אפר דאין היסח הדעת פוסל]

הלכה ו' (יח. - יט.)

חתן פטור מק"ש ד' לילות אם לא בעל [טיירדא דמצוה]

מותר לבעול בתולה בשבת [אינו מתכוין לחבורה] אע"פ שעשותה כלי
ות"ק דאחרים ורב אסי ושמואל אוסרין - וספק בבעילה שניה משפסקה לראות דם
ור' אלעזר ושמואל מתירין [אפשר בלי דם]

שמואל להל' לא תולין בדם בתולים אחרים בעילת מצוה, ר' ינאי - אפי' לא הגיע זמנה לראות
לר"א א"א שלא יצא דם נדה עם דם בתולים

הלכה ז' (יט. - יט.)

לר' נתן אָבֵל אסור ברחיצה של תענוג כל ז' (וספק בצונן), ורבנן שבדרום מתירין [כאכילה
ושתיה] - חרדים לרמב"ן - התירו רק רחיצה אחת קודם הבראה

נעילת הסנדל מותר כשמהלך בדרך עד שיבא לעיר

שאלת שלום בשבת לאבל תלוי במנהג המקום

הלכה ח' (יט. - כ.)

ר"ג קיבל תנחומין על עבד כשר, על שאר עבדים רק "המקום ימלא חסרונך"

אין תנחומין על בן חורין רחוק (רידב"ז ובי' - אא"כ חביב ליה)
לחרדים לר"א לא על רשע (ורבנן פליגי)

{ ללקוט שושנים - סילוק צדיקים כשישראל מכעיסין הקב"ה; ר' בון ב"ר חייא יגע בתורה כ"ח שנה
יותר מתלמיד ותיק ק' שנה; אין תמורה לת"ח שמת; ר' לוי בן סוסי חביב לפני הקב"ה ככל האדם;
מיתת המתלוצצים על רב כהנא ור' זעירא ור' יסא כשהגיעו לא"י; ליצנות תחלתה יסורים וסופן כליה }

הלכה ט' (כא.)

אין מיחזי כיוהרא בדבר של צער אא"כ מבזה אחרים שלא מחמירים כמותו

תני חזקיה - הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט

לר"ג וסתם משנה חתן יכול לקרות ק"ש (לפ"מ שאני קבלת מלכות שמים)
לרשב"ג ורבנן מיחזי כיוהרא

פ"ג מי שמתו

הלכה א' (כא. - כד.)

אונן ושהמיטה צורך בהן פטורין מק"ש [ימי חיך - ולא כשעוסק במתים] תפילין ותפלה,
ואין להחמיר [כבוד המת; עסוק בקבורה (ואף ביו"ט מחשיכין על התחום) - נ"מ ביש אחר
להתעסק]
שאר מלווים חייבין בק"ש ופטורין מתפלה [מדרבנן; פ"מ - בעי כוונה יתירה; חרדים - א"א לשהות
מעומד]

אין תפילין לאבל - ביום ראשון, לר"א באו פנים חדשות, לר' יהושע יום ב' (בבבלי איפוך)
ולהל' מניח ביום ב' אפי' יש פנים חדשות

כפיית המטה [וישבו אתו לארץ; גרמת להקב"ה לכופף איקונין; צריך לכפות יצה"ר (חרדים), כפה הסרסור
שגורם לידה (בי'); כשיתעורר/שיהא ניצור ויזכור שהוא אבל],
רב יוסי - די להוציא נקליטי המטה
לר"א משיצא מהחצר, לר' יהושע משיסתם הגולל
ולא בשבת, ולא דרגש (סירוג הרצועות בחורי עצי המטה) לת"ק (לר"ש בן אלעזר שומט הרצועות)
בפני מתו (עד שנמסר למתעסקים): לא יאכל (בדיעבד הופך פניו), לא מיסב, לא בשר ויין,
אין מזמנין, אינו מברך או עונה אמן - חוץ משבת
(לרשב"ג כל שכן שאר מצות, בבלי לת"ק לא תשמיש המטה)

ר' זעירא - ביום ראשון לא תקבלו עלי אבילות (חרדים - יתענו, פ"מ - תלמידיו לא יאכלו סעודת הבראה)
י' כוסות בבית האבל (ג' אחר המזון), וכשמת ר"ג הוסיפו ג', וב"ד החזירום למקומו

כהן מטמא למת (בי' - טומאה דרבנן): לר' אחא תלמיד לרב (ונוהג אנינות) (ור' יוסי חולק),
לכבוד תלמוד תורה - ספק, לגבילה נשיאת כפים [עשה דוחה ל"ת] (ורב אחא חולק [חרדים -
ל"ת ועשה (קדושים יהיו), בי' - לאו בעידנא]), לראות מלך

כהן יוצא לחו"ל לקידוש החודש, ללמוד מרבו, לדון, לישא אשה שהבטיחו לו,
ומח' אם לר' יוחנן התיירו לכבוד אביו ואמו

כהן מטמא לכבוד הנשיא [כמת מצוה] (ור' מנא חולק [בחייהם אין מטמאים כ"ש במיתתם])
ולכבוד רבים ללכת עמהם [גדול כבוד הרבים] (לחרדים רק בספק דאורייתא)

אין שואלין הלכה בקרבת מטת מת [לועג לרש]

נושא המת אסורין בנעילת הסנדל [שמא יפסוק סנדלו]

הלכה ב' (כד. - כה.)

אין מוציאין המת סמוך לזמן ק"ש

הפנימיים העומדים בשורה כשהאבל עובר, והעוברים לפניו מחמת האבל (פ"מ - לכבודו, בי' - לנחמו,
חרדים ורידב"ז - קרוביו) והרואים פניו (פ"מ - דאבל, בי' - דמטה) בהספד - פטורים מק"ש

העוסקים ביום שני בהספד מפסיקין לק"ש, ולרבותינו אף לתפלה (ות"ק חולק)

הנכנס באמצע שמ"ע לא יתפלל אא"כ יגמור כדי לענות אמן להקל הקדוש ושומע תפלה

הלכה ג' (כה. - כו.)

נשים פטורין מק"ש ותפילין [ולמדתם אותם את בניכם]

וכן עבדים [ה' אלקינו ה' אחד - ויש לו אדון אחר],

וקטנים (לחרדים שלא הגיעו לחינוך) [תורת ה' בפיך - משא"כ קטן אינו תדיר בתפילין] [אינו שומר
גופן]; בי' - אין ק"ש תדיר בפיו שאינו מצוי תמיד כשמגיע זמן ק"ש, פ"מ - אינו תדיר אצל אביו
לחנכו בק"ש]

וחייבים בתפלה [רחמים], מזוזה [וכתבתם וכו' (פ"מ - ביתך זו אשתו, חרדים - בעו חי)],

וברכת המזון [ואכלת ושבעת וברכת]

לת"ק מצות ציצית אין הזמן גרמא [כסות יום ולילה חייב תמיד], ור"ש חולק [כסות לילה פטור]

אף אם יצא יכול להוציא אחרים ידי חובתן
חוץ: מברכת המזון [ואכלת וברכת - מי שאכל] (ר"ן ר"ה - אא"כ השני בור),
לחרדים ובי' ומק"ש ותפלה [כ"א צריך לשנן/לבקש], מקטן

מברכין על לולב ותלמוד תורה כל יום [יש הפסק לילה/שינה] משא"כ סוכה

לחרדים העונה אמן אחרי ברכת קטן כקורא מלה במלה (ובבלי חולק)

תבא מאירה לגדול שצריך לקרוא המילים אחרי הקטן

הלכה ד' (כו. - כז.)

בעל קרי שאין לו מים: לר"מ ק"ש - חרדים לרש"י בהרהור, לר' יונה בפה ולא ישמיע לאזניו,

ומברך ברהמ"ז (לרש"י בהרהור, לר' יונה בפה) (ושאר ברכות בהרהור)

לר"י וחכמים מברך אפי' ברכת ק"ש בפה (חרדים - בלחש, וק"ש בקול)

ט' קבין על בעל קרי חולה, ג' לוגין שאובין על טהור - אינו מוציא אחרים,

לפ"מ לר"י מ"מ בעי מ' סאה

לריב"ל טבילת עזרא רק לתשמיש, לרב הונא אף לאנסו (וראיה מר' יוסי בן חלפתא שטבל ביו"כ)

לחזקיה ור' זעירא ור' אלעזר בר"ש מותר להרהר בדב"ת בבית הכסא, ור' יסא חולק

טבילת עזרא [ר' יעקב בר אבין - שלא יהו כתרנגולין; ר' חייא בר ווא - שיהא שונה כל צורכו]

אפי' לשמוע תורה [כסני - אל תגשו אל אשה], בי' וחרדים - אף לנשים אחר תשמיש

לת"ק אסור אף בהלכות

לרבי רק הגדות מותר, לר' יוסי לא יציע המשנה (לא יעמיק), וי"א לא יזכיר אזכרות

לר' יהודה בן בתירה אין דב"ת מקבלין טומאה, וכך נוהגין בבבל

מקילין במים שאובין, והמחמיר במים חיים מאריך ימים בטובה

הלכה ה' (כז. - כח.)

נוצר שהוא בעל קרי - לר"מ בציבור יקצר כל ברכה וביחיד יפסיק, לר"י קורא אא"כ יש לו מים

חולה בעל קרי - לר' אמי - מתשמיש יטבול, ור' חגי חולק, וצריך ט' קבין (וכן בריא לאנסו)

מעייין רחוק או קר - יקרא ק"ש, ויטבול לפני תפלה

בדיעבד יכול להתכסות במים עכורים ויקרא ק"ש

ירחיק ד"א ממקום שכלה הריח: ממי רגלים (בלי רביעית מים), צואת קטן שאוכל כזית דגן [מחשבותיו

רעות], צואת כלב בתוך עורות, נבילה שנסרחה, מי משרה, גללי חמור רכים ובבא מן הדרך,

צואת חזיר נמיה ותרנגול אדום, גרף של ריע/מים

צואה לפניו - כמלא עיניו ביום

למי רגלים בעי רביעית בתוך רביעית (פ"מ - אם כבר השתין, אבל די בכל שהוא קודם שהשתין;

חרדים - רביעית לכל השתנה; רידב"ז - רביעית אחת להשתנה הרבה)

לחרדים רשב"ג חולק

רשב"ג - מטה מפסקת, רשב"א - יכסנו או יניחנו תחת המטה (לחרדים - בלא"ה כל הבית כד"א)

לר' יוחנן מבטל צואה ברוק, ור' זעירא חולק

לא יתן תיבה של ספרים למרגלות המטה ולא תגע בחבלי המטה

תשמיש מותר כשס"ת כרוך במפה או ע"ג חלון גבוה י"ט לר' אבהו, אחורי מחיצה לריב"ל

מותר לשבת ע"ג ספסל כשס"ת ע"ג דבר הגבוה טפח לר' חונא, כל שהוא לר' זעירא

לא יתלה תפילין במרגלות המטה ולא רצועות מלמעלן

מעטש מלמטה בתפלתו סימן רע לו

לרבי לא ירוק בתפלה אלא בבגד, לר' יוחנן מותר לאחריו או לשמאלו

ר' יונה רקק בבית הכנסת ושייף ברגלו, לריב"ל אסור
יפסיק תפלתו כדי הילוך ד' אמות לפני ואחרי ריקקה והטלת מים
צואה לרב מח' אם עד שתיבש כעצם או גם אח"כ
לחרדים לחזקיה עד שתפרך, לשמואל ור' יוחנן שיקרמו פניה
מי רגלים - לרב עד שלא מטפחין, לגניבא שאין רישומן ניכר

הלכה ו' (כת. - כט.)

זב ונדה צריכים טבילת עזרא
ור"י פוטר אפי' אם שְׁמָשָׁה / קודם קרי [במקום טומאה חמורה אין שם טומאה קלה]

פ"ד תפלת השחר

הלכה א' (כט. - לג.)

תפלת השחר לת"ק עד חצות [שנים ליום - חלוק היום],
לר"י ד' שעות [ג"ש בבוקר בבוקר מִמֶּן - וחם השמש (והצל צונן) ונמס; עדות ר"י בן בבא]
מנחה לת"ק עד הערב, לר"י (ורב החמיר) עד פלג המנחה (10¼)
ערבית כל הלילה [כנגד הקטרת אימורים]
מוסף כל היום
מדניאל נלמד ג' זמני תפלה, ומתפלל נגד ירושלים
מחנה נלמד כוונה, מרחיש בשפתותיו, ולא יגביה קולו (ור' אבא בר זבדי ולחרדים ובי' חנן בר אבא חולק),
שיכור אסור

ר' יונה ואבא בר' מנא התפללו בבית בקול עד שילמדו בני ביתו תפלה ממנו
ברוך אתה - שוחה, השם - זוקף [ה' זוקף כפופים, מפני (קודם) שמי ניחת הוא]
ג' תפלות [היום משתנה - מאפילה לאורה, חמה במערב, תוציאני מאפילה לאורה; מאבות; מתמידין
(מעריב - סתם, לר' תנחומא כנגד איכול אימורים)]
{ בימי מלכות יון העלו ב' גדיים ומצאו טליים לתמיד,
בימי מלכות רשעה העלו חזירים וקפץ מ' פרסה מא"י }
יהא יודע איזה כבש שחרית ואיזה בין הערבים (פ"מ - שלא יתערבו אברים, חרדים - בבקר ייחד זה לבקר וזה
לבין הערבים [שנים ליום])

משהגיע זמנה (לרא"ש לרידב"ז מנחה קטנה, לפ"מ וחרדים מנחה גדולה) מנחה קודם מוסף אפי' יש שהות
לשניהם [תוס' - תדיר]

בי' לפי א' - מתפלל מנחה משש שעות יצא בדיעבד

מנחה קטנה 9½ [תכון תפילתי קטרת וכו' מנחת ערב]

יתפלל (לחרדים מנחה, לפ"מ ובי' אף שחרית) עם דמדומי חמה [מורא שמים כל היום;
לעת מצוא - מיצויו של יום]

{ צולה זו בבל, למה נקרא שנער }

נעילה [כי תרבו תפלה/כי הרבתה להתפלל - המרבה נענה (ללוי ריבוי טוב רק לציבור)]
לרב ממשוך עד נעילת שערי שמים (תחלת לילה),
לר' יוחנן שערי היכל (לק"ע סמוך לשקיעה, לבי' אחרי שחיטת תמיד)

לרב נעילה פוטר ערבית [הקילו משום תעניתו לומר ז' ברכות; ערבית רשות],
ואיתותב [הבדלה בחונן הדעת]

מזכירין שבת ור"ח בנעילה [בבלי - יום הוא שנתחייב ד' תפלות]
לפ"מ מזכירין ר"ח - לר' זעירא בהודאה, לר' אבא בר ממל בעבודה, לר' אבינא בברכה רביעית

לג' הרא"ש בתענית מזכירין ענגו במוסף ר"ח - בהודאה/בעבודה (רא"ש להל")/ברכה חמישית בפנ"ע (חרדים - לש"ץ)

מזכירין חנוכה במוסף שבת ור"ח

בתענית בר"ח קורין בתורה ברכות וקללות ויש נפילת אפים
וב"עין טב" קורין של ר"ח [פ"מ ובי' - מקום בית ועד לפרסם שהוא ר"ח, חרדים - שידעו שהוא ר"ח דאינם בקיאים]

שבת ר"ח - קורין ר"ח (פ"מ - למפטיר, חרדים ובי' - ז' קרואים)

ר"ח בחנוכה - לר' יצחק ג' בר"ח וא' בחנוכה [תדיר קודם]

לר' אבדומי דמן חיפה ג' בחנוכה וא' בר"ח [הרביעי מחמת ר"ח]

מתפללין ערבית מבעו"י ע"ש [תוספת שבת] ואף מוצ"ש [כר"י] - ור' יוחנן חולק

ר' זעירא היה מפחד בלילה כשלא התפלל ערבית (פ"מ - בזמנו, חרדים ובי' - כלל)

ערבית לר"ג חובה, לר' יהושע רשות

{ מינו ר' אלעזר בן עזריה בישיבה בן ט"ז ונתמלא כל ראשו שיבות, אשרי אדם שזכו לו אבותיו,
ר"ג פייס ר' יהושע והחזירוהו ומינו ראב"ע אב ב"ד; "כרם" ביבנה ת"ח עשויין שורות שורות }

הלכה ב' (לג.)

{ תפילות בכניסתו וביציאתו מביהמ"ד; תפילות לאחר התפלה; הנוער משנתו צ"ל ברוך מחיה המתים }

הלכה ג' (לג. - לד.)

לר' יהושע מותר מעין שמו"ע (לרב סוף כל ברכה, לשמואל ראש כל ברכה (הביננו))
לר"ע רק באינה שגורה, לר"ג רק שמו"ע

שמונה עשרה (כולל את צמח בבונה ירושלים):

כנגד מזמורי תהילים (למה רגשו גוים אינו מן המנין) עד יענך,

לשוח י"ח חוליות השדרה, י"ח אזכרות בהבו לה',

י"ח פעמים שאבות כתובים בתורה, י"ח ציוויין בפ' פקודי

{ המתפלל ולא נענה צריך תענית [יענך ביום צרה], תלמיד יאמר לרבו "תשמע תפלתך"

ז' בשבת: ז' קולות בהבו לה', ז' אזכרות במזמור שיר ליום השבת

ט' בר"ה: ט' אזכרות בפרשת חנה

כ"ד בתענית: כ"ד פעמים רינה תפילה ותחינה בפרשת שלמה

ענינו בתענית - לר' ירמיה בין גואל לרופא, לבית ר' ינאי בשומע תפלה

בתענית יחיד - לפ"מ לרב הונא באתה חונן, לחרדים לר' יוסי אין ענינו

חרדים ובי' - אומרים ענינו ערבית שחרית ומנחה

בט' באב אומר רחם (נחם) בעבודה [בקשה להבא]

בהביננו אומר ברוך שנותינו בגשמי/בטללי ברכה,

ואחרי ג' אחרונות אומר ברוך ה' כי שמע קול תחנוני

הלכה ד' (לד. - לה.)

ר"א - לא יעשה תפלתו קבע (כקורא אגרת, בלי חידוש)

במקום סכנה לר' יהושע מתפלל הושיעה ה' וכו' בא"י שומע תפלה ותחנונים,

לאחרים (רב חסדא להל') צרכי עמך מרובין וכו' בא"י שומע תפלה,

לפ"מ ובי' לר' אסא "כל מה שש"ץ תובע צרכי עמך"

לרב חסדא אומר ג' ראשונות ואחרונות (ובבלי חולק)

לר' יודן אומר יהיו לרצון לפני תפלתו, לר' יוחנן אחריה

נזכר שהתפלל - לרב פוסק, ושמואל חולק

ספק התפלל - ב' דיעות בר' יוחנן אם יתפלל כל היום שאין תפלתו נפסדת]
או לא (חרדים - אלא מתנה שתהא נדבה)

המתפלל של חול בשבת - מח' אם גומר הברכה או פוסק (חוץ מחונן הדעת [אם אין דיעה תפלה מנין])
חזקת סכנה בדרכים, מרחץ ניסוקת, חולי

מח' אם תובע צרכיו לפני או אחרי תפלה, וחכמים ס"ל כרב הונה - בשומע תפלה
יתפלל במקום מיוחד לתפלה, במקום קבוע, פניו לכותל
{ ויסב חזקיהו פניו אל הקיר - של רחב, בהמ"ק, שונמית, קירות לבו }

הלכה ה' (לה. - לה:)

לת"ק ירד מחמור אם יש מי לאחזו, לרבי ולהל' א"צ [כך לבו מיושב]
יחזיר פניו או יכוין לבו כנגד בית קדשי הקדשים שלמעלה ושלמטה,
בי' לר' יעקב בר אחא לכל רוח חוץ ממזרח
מי שאינו מכוין הרוחות מתפלל כלפי מעלן [והתפללו אל ה']
לחרדים י"א לכל רוח חוץ ממזרח

{ תל שכל הפיות מתפללין עליו בברהמ"ז, בקרי"ש, בתפלה; פניו (י"מ כביכול) למעלה ועיניו ולבו
למטה; קדש קדשים שלמטה מכוון כנגד של מעלה; מוריה - משם הוראה/יראה,
ארון - משם אורה/אריה, דביר - משם דבר/דברות יוצאין לעולם }

הלכה ו' (לה: - לו:)

לראב"ע - לת"ק מוסף רק בציבור, לר"י אף ליחיד במקום שלא התפללו בציבור
לחכמים אף ליחיד, לחרדים לברייתא ולבי' לר"ג (סוף מס' ר"ה) רק בעיר שיש עשרה
ר' אידי ושמואל ס"ל כר"י, ר' יוחנן לחרדים כר"י, לפ"מ ובי' כחכמים
לחרדים שוק של ציפורי לא נחשב כציפורי, לפ"מ ובי' נחשב כציפורי
שוהה שכדי הילוך ד' אמות ביסן חשחרית למוסף
לרב צריך לחדש דבר במוסף (לפ"מ כשמתפלל מיד אחר שחרית, לחרדים ובי' - צ"ל הקרבנות, רידב"ז - מוסף
יום...הזה)
לשמואל א"צ, לר' יוסי יאמר נעשה לפניך את חובותינו וכו'
רב - יחיד שהתפלל חוזר ומתפלל בציבור
לא יתפלל שחרית (בי' - עם מוסף) אא"כ יגמור כדי לענות אמן דהקל הקדוש דמוסף
בר"ה אפי' בקי יוצא מלכיות זכרונות ושופרות מש"ץ כששמע ממנו כל הברכות על הסדר
ר"ח חזר והתפלל מוסף ר"ה (פ"מ - דלא כוון, ר"ן - התפלל שבע כמו שחרית, בי' - לא כוון לש"ץ)

פ"ה אין עומדין

הלכה א' (לו: - לח.)

הבא מן הדרך והמצטער אסור להתפלל [ושכורת ולא מיין]
יתפלל מתוך כווד ראש [בחרדת קדש; עבדו את ה' ביראה], דבר תורה, הלכה פסוקה, צרכי ציבור
נפטר מחבירו מתוך דבר תורה [נביאים חותמין בדברי שבח ונחמות]
{ אליהו נפטר מאלישע מתוך ק"ש, בריאת העולם, נחמות ירושלים, מרכבה;
לא יזוז פסוק ה' צבאות וכו' מפיד }
עירב תבן בדגן פוטר ממעשר (פ"מ - מכניסו כך לבית, חרדים - לפני מירוח, בי' - מערב אחר מירוח)

ישב לפני תפלה [אשרי יושבי ביתך] ואחריה [ישבו ישרים את פניך]

המתפלל אחורי ביהכ"נ נקרא רשע

ר' יוחנן - ביחיד יתפלל בביתו (בי' - ור' הושעיא חולק), ביציבור בביהכ"נ

יכנס לביהכ"נ לפני משני דלתות (ח' טפחים - להכנס; להשהות)

ירוך לביהכ"נ [נרדפה לדעת את ה'] ויוצא בנחת [צעדי תספור]

זוכר תלמודו: בבית הכנסת, בצנעה, אגדה מתוך הספר, סובר תלמודו

{ תפלה לחלום קשה }

לא יפסיק להשיב למלך ישראל בשמו"ע או בכתיבת השם, אבל בין ב' שמות מפסיק

{ פני ר' חנינא ור' יהושע ב"ל כמלאכים; דמות ר' יונה ור' יוסי לפני ארסקינס כשיוצא למלחמה; וראו כל עמי הארץ - אפי' רוחות ושדים; מיתת ערוד שנשך ר' חנינא בן דוסא ע"י שנברא מעיין תחת רגליו }

יפסיק לעקרב על עקיבו [חוזר ונושך] ולא לנחש

יברח בנחש בא כנגדו או מפני קרון, ולא יפסיק

הלכה ב' (לח. - לט:)

{ מח' אם הקב"ה שמע לאליהו על עצירות הטל, וי"א בהחיית בן הצרפית; תחיית המתים בטל; טל אינו יורד בזכות ברייה }

בימות הגשמים - אמר מוריד הטל אין מחזירין, לא זה ולא זה אומרה בשומע תפלה ואל"ה מחזירין

בימות החמה - אמר מוריד הגשם מחזירין, לא זה ולא זה אין מחזירין

תענית גשמים בימות החמה - ש"ץ שואל גשם בשש ברכות שמוסיף, ויחיד בשומע תפלה [צרכיו] (חרדים - לבבלי אף ש"ץ בש"ת)

הבדלה לת"ק בחונן הדעת, לר"ע ברכה רביעית בפנ"ע,

לר"א בהודאה - ומח' אי הל' כמותו ביו"ט במוצ"ש או לעולם

עיקר הבדלה - לר' יוחנן בכוס, לר' יצחק בתפלה (תקנת כוס בשביל תינוקות), לשמואל בשתייהם

לר' יודן אתה חונן לפני הבדלה [אם אין דיעה הבדלה מניין],

לר' יצחק בר' אלעזר להיפך [אסור במלאכה ולתבוע צרכיו עד שיבדיל]

מח' אי לא יפחות מג' הבדלות (שבתורה) או א', וחותרם במבדיל בין קדש לחול

מבדיל אפי' בחמישי (גי' חרדים - שלישי) בשבת,

אבל מאורי האש (פ"מ - ולאומרה בהודאה) רק מוצ"ש

במוצאי יו"ט יאמר בין יום השביעי לששת ימי המעשה

העונין אמן יתנו עיניהן בכוס ובנר

הלכה ג' (מ. - מ:)

משתקין האומר: על קן ציפור יגיעו רחמיך [כקורא תגר - ועל איש לא, כנותן קיצבה - עד קן, עושין מדותיו רחמים והן גזירת מלך], על טוב יזכר שמך, מודים מודים בציבור

טעה בג' ראשונות או אחרונות חוזר לתחלתן

ספק היכא טעה - חוזר למקום הברור לו

ש"ץ שנשתתק - השני מתחיל מתחילת הברכה, ולא יסרב

(אחרי קדושה (והאופנים וכו', לקל ברוך וכו') הוי כתחילת ברכה)

דלג ברכות אין מחזירין [הג' מיימונית - טורח הצבור] (בי' - י"מ מזכירין)

לברייתא חוץ ממחיה המתים, מכניע זדים, בונה ירושלים [חשש מין] לחרדים ומעבירין אותו מיד

ספק אם הזכיר של ר"ח - חוזר לעבודה, סיים והסיח דעתו - חוזר לראש

וספק בנזכר בתחנונים (לחרדים אחרי שעקר רגליו, לבי' לפני)

נשתתק באמצע קריאת התורה - השני מברך וחוזר לראש [תורת ה' תמימה - כולה]
מח' ברייתות אי ב' קורין בתורה (ולא בנביא [פ"מ - אין כ"כ חובה ולא יהבי דעתייהו, חרדים - רוב לא רגילים
ולא משתמע]) או לא [רק א' מברך ; ב' קולות], לבי' לכו"ע לא
בתחילה מסרב ובפעם שלישית רץ ובא, ולא יטריח הרבה לבקש

הלכה ד' (מ: - מא.)

ש"ץ לא יענה אמן לכהנים ולא ישא כפיו [טירוף] אא"כ בטוח שיחזור לתפלתו
לא יענה אמן לעצמו אלא בסוף הברכות
ת"ח/כהן מהלך באמצע
כהן בביהכ"נ ואינו נושא כפיו עובר בעשה -
לר"י בן פזי אא"כ מראה שהוא אנוס ועומד אחורי עמוד
כולם כהנים - מברכים ונשים וטף עונים אמן
העומדים לפני כהנים וצדדים לפניו בכלל ברכה וחומת ברזל לא מפסיק
כהן א' - לר"נ בר יעקב אומר "כהן", לרב חסדא "כהנים" [קורא לשבט]

הלכה ה' (מא.)

טעה באבות סימן רע לו/לשולחיו
תפלה נשמעת כשגורה ובכוונה

פ"ו כיצד מברכין

הלכה א' (מא. - מה:)

לר"י בעי היכר ברכה לכל מין (בורא מיני דשאים וכו')
ברכת הנהנין [לה' הארץ ומלואה (כהקדש); פן תקדש המלאה וכו'] ותבואת הכרם - מלוא העולם ככרם
רבעי דבעי פדיון ע"י ברכה; ה' אתה (ברכה) טובתי כל עליך (משלך אכלת); קדש הלולים
ברכת המצות [היקש והתורה והמצוה]
זית אחד - לר' יוחנן מברך אחריו [ברייה] ור' חייא בר ווא חולק [גרעין ממעט שיעורו]
יין חי - לר"א בורא פרי העץ, ואין נוטלין ידים ממנו [אין רוב מים], לגי' פ"מ נוטלין [אין איבוד אוכלין דלא
נשתנה לחשיבות]
לחכמים בפה"ג, ואין נוטלין [איבוד אוכלין]
פירות שחוקין מברך בפה"ע, ירקות שחוקין מברך שהכל (וברייתא ולחרדים ר' יוסי חולקים)
ירק שלוק לר' אבא ור' בנימין בר יפת מברך שהכל - לחרדים ובי' בדבר הנאכל חי [נשתנה],
לפ"מ לר"ז בפה"א
זית כבוש מברך בפה"ע [גי' הרשב"א - אינו נאכל חי, לפ"מ - אינו נשתנה]
לר' זעירא לר' בנימין בר יפת שהכל
לרבנן מברך "מוציא", לר"נ "המוציא" (וכן הבורא פרי הגפן) [מח' אי לשעבר או לעתיד לבא, שלא
לערב העולמוציא]
בירך ונפל ממנו יברך שנית ויאמר בשכמל"ו [שלא להזכיר ש"ש לבטלה]
משא"כ אמת המים [כיוון על הבאין אח"כ]
יברך ואח"כ יפרוס [שמא תפול הפרוסה שבירך עליה]
מח' אם מברך (חרדים ובי' - בוצע) על כזית או אפי' פחות

ימתין לטעימת המברך כשאוכלים מככר אחד ולא כשלכל אחד ככרו בידו

המברך לוקח מקערה תחלה אא"כ רצה לחלוק כבוד

"טול בריך" אינו הפסק בין ברכה לאכילה, "תן לשוורים" הוי הפסק (ובבלי חולק)

מברך שהכל על שתיא (פ"מ - מקמח קליות, ר' יונה - קמח מבושל (בבלי - רכה))
ומורתא (פ"מ - תמרים) שחוק

לא בירך - פולט משקין, אוכל - לרב הונא מסלק לצדדין, לר' יוחנן פולט [ימלא פי תהלתך]

כוסס חטים מברך בורא מיני זרעונים (בבלי - לר"י)

אפיין ובשלן מברך המוציא כשהפרוסות כזיתים

ובאורז בורא מיני מזונות בבלול (פ"מ - מעורב בה' מינים, חרדים ובי' - גוף אחד),

בפה"א בבריר (פ"מ - רק אורז, חרדים ובי' - כל גרעין לבדו),

שהכל בשלוק (נתמעך, בי' - ראוי לשתייה),

בורא מיני מעדנים בטרופ (פ"מ ובי' - בהרבה מינים, חרדים - כחלב קרוש),

ובסוף על הארץ ועל מעדניה

לר"ש חסידא מברך על בשר וביצים בורא מיני נפשות, למשנתנו שהכל

ברכה אחרונה - לרבנן רק לז' מינים ודגן, ור"ש חסידא ור"י ור"ג חולקים

לר"ג ברהמ"ז לז' מינים ודגן שלא אפאו פת (בי' - קליות)

בישל קמח שאינו מה' מינים מברך שהכל

ר' ירמיה הסתפק איזה ברכה אחרונה לסולת (פ"מ - מקליות, חרדים - או כוסס חטים)
חרדים - אולי על האדמה ועל פרי האדמה, לבי' למסקנא יברך על הארץ

בברכת מעין שלש מזכירין מעין המאורע וחותרם על הארץ וכו' [כעין ברהמ"ז דפועלים]

לבית ר' ינאי לפי' א' בחרדים חותרם בבונה ירושלים, לבי' על הארץ (לחודה)

מברך על המובחר שבפניו, חוץ משלימה מאותו מין וז' מינים לר"י

פת נקייה טמאה וקיבר טהורה - על איזה שירצה

קורה (ר' של דקל) - לשמואל בפה"ע, לר' חלפתא בן שאול שהכל, לר' יהושע בורא מיני דשאים

הלכה ב' (מו. - מו.:

יצא בברך בפה"א על פירות [כר"י דאילן כקרקע (רש"י - הארץ היא עיקר); פירות האילן בכלל פירות

האדמה] או שהכל על כולם חוץ מיין ופת

לר' יוסי לא יצא, לר"מ (להל') יצא בנוסח דלא תקינו רבנן

עוף, אוחוניא (לפ"מ ובי' שזיף, לחרדים עשב, לרידב"ז תרדין), כרוב - יברך בפה"א (וי"ג שהכל), על הכרוב

[חרדים - דזיין] ואח"כ שהכל לפ"מ וחרדים, לבי' א"צ [טפל]

חרדים - ברכה על אינו חשוב אינו פוטר החשוב אא"כ כיוון (רשב"א); בירך שהכל על עוף אינו פוטר פרי שלפניו

רידב"ז - בפה"א באינו חביב קודם לשהכל נהיה בדברו בחביב

הלכה ג' (מו.:

יין שהחמיץ, גוביי (חגב), פירות נובלות -

ולת"ק יברך דיין האמת ושהכל, לר"י אין מברכין על מין קללה

הלכה ד' (מו. - מז.:

לר"י ז' מינים קדים (בברכותיהן שוות, דלא כרידב"ז), לחכמים חביב קדים

לר' יהושע ב"ל כשאין דעתו לאכול פת לכו"ע ז' מינים קודם [דמברך מעין שלש בסוף]

לרידב"ז מעין ג' פוטר בורא נפשות של ירק [טפל] לכן אף לרבנן בפה"ע ז' מינים

קודם לבפה"א דחביב

לר' אבא ובית ר' ינאי ורבנן דקיסרין (מח: להל' - אפי' אכל פת צריך לברך בסוף על הפירות,

ורייב"ל ור' זעירא חולקין [רשב"א - טפילה לפת]

בי' - לר' אבא א"צ לברך על טפילה שאוכל קודם לעיקר

לבי' - מברך על תורמוס ופטר מזונות כשדעתו לאכול פת,
אבל בלא"ה מברך נמי על המזונות [צריך לברך מעין שלש] ואם אכל גם דייסא מברך עוד פעם
(מח:)

בז' מינים - הקודם בפסוק וסמוך ל"ארץ" קודם לברכה

הלכה ה' (מז: - מח:)

בפה"ג שלפני הסעודה פטרת שלאחר הסעודה בשבת וי"ט (ראב"ד - אם יין מצוי), בקונדיטון, ביוצא
ממרחץ

אבל בפה"ג בתוך הסעודה אינה פטרת [לשרות]

פרפרת (לרש"י - כמו דגים, לתוס' - פת צנומה, רשב"א - ופת הבאה בכיסנין) לפני המזון פטרת שלאחר המזון
פת הבאה בכיסנין אחר המזון לריה"ג ורב חייא רובא בעי ברכה לפני ואחריה,
לר' יוחנן ורבנן א"צ (חרדים - אחריה, פ"מ ובי' - לפני)

בירך על פת - לב"ש לא פטר מעשה קדרה ופרפרת

בירך על הפרפרת לא פטר פת ומעשה קדרה (רשב"א - א"כ כוון)

אכל סולת ודעתו לאכול פת - לרבנן דקיסרין מברך גם מעין שלש

הלכה ו' (מח: - נ:)

קביעות ביחד - אחד מברך המוציא לכולם, וכן יין שלאחר המזון [באמצע אין בית הבליעה פנוי לענות
אמן] והוא (פ"מ - המברך על היין, ר' יונה - על הפת) מברך על המוגמר

לר' יהושע ב"ל בעה"ב בביתו מ"מ מברך לכולם (ר' יונה ורשב"א ופ"מ - המוציא, פ"מ לרב אשי אף פירות,
רא"ש ותוס' - בפה"ג בתוך הסעודה [מניחין מלאכול ועונין אמן]), ותני ר' חייא חולק

בעי נטילת יד אחת ליין (לרשב"א לפת הבאה בכיסנין) ואח"כ ב' ידי לפת [רשב"א - תיכף לנטילה ברכה]

כל אחד מברך על יין (רב אשי לחרדים - או פירות) לפני הסיבה,
ואחד מברך לכולם משהסבו לפני הסעודה [שינוי מקום]

אין אורח חדש נכנס אחר שאכלו ג' פרפראות

לאכול בסוכה ביו"ט אחרון - ר' חייא בר אשי - פוסלה מבעוד יום,
ריב"ל ור' הושעיא בשם רב - יקדש בביתו על דעת לאכול בסוכה (לר' מנא שמואל חולק
(תוס' פסחים ק: - אפי' ממקום למקום בבית אחד), ולר' אבין אינו חולק)

בתוך הסעודה אין לומר "ייס" למתעטש

אחד מברך על המוגמר אף בתוך המזון [כולן מריחין (פ"מ - ביחד, לר' יונה - מיד ואין לשהות)] משהעלה
שעשן

על שמן ערב - לר' זעירא מברך אשר נתן ריח טוב בשמן ערב, לר' ירמיה ורב רב חסדא - בעצי בשמים
(פ"מ - נראין כעצים, חרדים - קלח מתקשה), וי"א בעשב הארץ

מוסק - רב חסדא - במיני בשמים

א"צ לברך להעביר זוהמא או לריבוץ הבית

הלכה ז' (נ:)

פת טפילה במקום שמליח הוא עיקר

הלכה ח' (נ: - נ:)

לר"ג ברכת המזון על ז' מינים, לר"ע אף על ירק למזונו

לר"ט מברך בורא נפשות לפני שתיית מים לצמאו

בירך במזרחת של תאינה, יברך במערבה [שינוי מקום, פ"מ - לא היה דעתו עליו]

יין ישן ואח"כ חדש (לג' הרא"ש להיפך) צריך לברך (י"א הטוב והמטיב) [לרא"ש - אישתני לעלויא]

שינוי מקום או הסיח דעתו - יברך

לכל חבית שפותח מברך הטוב והמטיב, ור"ע הוסיף חמרא טבא לחיי רבנן ולתלמידיהון
השוותה מי דקרים/דקלים (לרפואה לשלשל) מברך ברוך שברא מי רפואות

פ"ז שלשה שאכלו

הלכה א' (נ: - נג.)

מזמנין על אוכל דמאי, הפריש מעשר ולא תרומה בשבליים, לא נתן חומש, כותי (לרבי כותי כגוי)
ולא על אוכל טבל דרבנן וכו' [בי' - בוצע ברכ נאץ ה'; אכילת איסור לאו קבע], וגוי שמל ולא טבל

חובת זימון - מח' אי בנתנו דעתם בתחלה לאכול ביחד (לחרדים - ואח"כ אכלו בנפרד)

או לחרדים ובי' דוקא באכלו כזית יחד, (לפ"מ או אפי' בא השלישי אחר כזית ראשון)

רשאים ליחלק כשלא התחילו ולא גמרו יחד, לפ"מ מח' אם באכלו כזית יחד (לפ"מ בבא השלישי אחר כזית ראשון) או דוקא בלא אכלו הסעודה יחד

לר' אבא ור' זעירא שנים מזמנין רשות, ור' יסא חולק

ג' שבאו מג' חבורות של ג' חייבין לזמן

לרידב"ז ובי' לר' זעירא ור' יוסא אין מזמנין, לרב חסדא מזמנין כשאכלו בחבורה של ג', לרב הונא אפי' אכלו ביחידות

וה"ה ג' איזובות שבאו מג' חבילות של ג' שהטביל במי חטאת מצטרפין להזייה ולרידב"ז ג' מחלוקות בדבר

ביקש א' לפרוש - ימתין עד שיברך עמהם (לחרדים) ברכה ראשונה - לבית רב ברכת הזימון,
לר' זעירא בשם רב ירמיה ור' חלבו בשם רב עד הזן את הכל

בי' - מחצה ברכה בקריאה ומחצה בשמיעה לא יצא

לר' ישמעאל הטוב והמטיב דאו' [אשר נתן לך]

ברכה ראשונה למזון וברכה אחרונה לתורה [לר"ע ג"ש כי שם ה' אקרא - וברכת את ה' (לחרדים לשכן שמו שם); ר' ישמעאל - ק"ו מברכת התורה ומברכה מ"ז; ר' יצחק - יברך את הזבח ואח"כ יאכלו הקרואים, ר' נתן - ועבדתם את ה' ואז קרוי וברך את לחמך (בי' בשם בבלי - וברך ואז לחמך), רבי - כ"ש יברך כשתאב, וק"ו לתורה שהיא חיי עד]

ספק בג' קרואים לקריאת התורה אם מברכין כ"א לפניו ולאחריו או רק ראשון לפניו ואחרון לאחריו [כזימון דאחד מברך לכולם]

לחרדים ורידב"ז ובי' לר' שמואל בר אבדימא הוי כזימון וברכת התורה ליחיד מדרבנן

מזמנין על ספק מעושר

הלכה ב' (נג. - נד.)

אין מזמנין על נשים ועבדים וקטנים (מח' אי באינו יודע למי מברכין או פחות מבן י"ג או י"ג בלי שערות)

עושין קטן אחד סניף לעשרה (לחרדים - אז שכינה מצטרף), ולא לג' [אין מזכירין השם],
וספק קטן (פ"מ - שערות שאין בהן כדי לכוף, חרדים ורידב"ז ובי' - ספק אם יש שנים וגם סימנים) הוי כודאי גדול (ור' תחליפא החמיר)

לפ"מ תשעה תכופין נראין כעשרה מצטרפין, ורש"י ומפרשים חולקין, לבי' הירושלמי מסתפק

עושין קטן סניף לז' קרואים (לבי' להשלים עשרה) לס"ת

סניף קטן - מח' אי משיודע טיב ברכה או שיודע למי הוא מברך

ר' שמואל בר שילת - ג' שאכלו ירק מצטרפין לעשרה (וספק אי אפי' חמש)

כשלא אכל: שמעון בן שטח אמר נברך על המזון שאכל ינאי
לפ"מ חכמים חולקין, לחרדים שמעון בן שטח שיחק
לר' אבא לבי' לחכמים מברך להוציאם, לשמעון בן שטח לא

אכל ירק: לשמעון בן שטח ורשב"ג מזמן ומברך להוציאם
לחרדים לשמעון בן שטח רק באכל דגן
לחכמים לא יברך, ולר' יוחנן וספק לר' ירמיה - אף לא מצטרף
לרידב"ז לר' ירמיה לחכמים מצטרף וספק אם מברך
לבי' ולגי' שנו"א לרידב"ז - לר' ירמיה לרשב"ג מצטרף וספק אם מברך ולחכמים אינו מצטרף

הלכה ג' (נר: - נה.)

זימון של ד'/'א - אומר ברכו, ואין מדקדקין, ושמואל לא רצה להוציא עצמו מן הכלל
צריך כוונת המשמיע והשומע לצאת בברכה, והעונה מוציא המברך ב"אמן" (פ"מ ובי' - ויכוון לכוס
שיבא אח"כ)

בעשרה מוסיף נברך לאלקינו [ג"ש עדה (בי' - אלקים נצב בעדת) ממרגלים, ג"ש מתוך/בני ישראל
מבני יעקב]
לריה"ג במאה מוסיף ה' אלקינו, באלף מוסיף אלקי ישראל, בריבוא מוסיף אלקי צבקות יושב
הכרובים [במקהלות ברכו - לפי רוב הקהל] ור"ע חולק [במקהלות - בכל קהלה]
לר' ישמעאל ברכו את ה' המבורך, ור"ע חולק
בבבל נוהגין שכהן שעולה ללוי מברך עוד פעם
{ ויברך עזרא את ה' אלקי הגדול - בשם המפורש, בברכה (פ"מ - לומר הגיבור והנורא, בי' - ברכת התורה),
ירמיה לא אמר נורא ודניאל לא אמר גיבור [אין מחניפין להקב"ה] עד שהחזירו אנשי כנסת
הגדולה }

הלכה ד' (נה. - נה:)

משנתחייבו בזימון אין נחלקין אא"כ יש ו'/'כ
לא הזכיר שבת - לרב חוזר ולשמואל לא, וכשלא הסיח דעתו (לחרדים אחר ד' ברכות, לפ"מ ובי' - אחר בונה
ירושלים) מברך אשר נתן מנוחה
ר"ח לר' יוחנן אינו חוזר, לברייתא חוזר (בי' - להל' רק בתפלה)
חנוכה ופרורים - אינו חוזר
מהלכין בדרך ואוכלין - כל אחד מברך לעצמו

הלכה ה' (נה: - נו.)

ב' חבורות מצטרפות אפי' בב' בתים (פ"מ - פתוחין זל"ז) כשמקצתן רואין זא"ז או ע"י שמש אחד
ר' יוחנן - דוקא בהתחילו על מנת כן
ובב' בתים בבית הנשיא (פ"מ - שלפעמים סגורין, לה"ר עובדיה - שאוכלין משלו ולא רואים זא"ז) מצטרפין
אם דרכם (לבי' - של המשמשין) לעבור זל"ז
יין בלי מים לר"א בורא פרי העץ, לחכמים פרי הגפן
גם לחכמים מוזגין כוס של ברכה
ר' יונה טעם כוס ומתקן לה במזיגה (י"מ לתקן כוס פגום)
להו"א קידש בלי מזיגה, למסקנא במזוג קצת
סכנה לשתות משקין מוזגין שעבר עליהן הלילה בכלי מתכות (לרידב"ז שלא בכלי מתכות)
כוס של ברכה: תופסו בימין (וספק אי שמאל מסייע), גבוהה טפח מהשלחן, יתן עיניו בו [שלא יסיח
דעתו], עיטור [נפתלי שבע], מודח [רצון], מלא [ומלא ברכת ה'], לא פגום (חרדים - אינו מלא;
כוס פחות משיעור; כוס שבור; בי' - טעמו), כשיעור, טעמו פגמו
כבוד היום (פ"מ ובי' - יין לסעודה, חרדים - בפ"ה"ג לקידוש) קודם לכבוד הלילה
קידוש הלילה קודמת לקידוש/כבוד היום

הזכרת חנוכה בברכת הארץ, דיין אמת (פ"מ ובי' - בבית האבל) בהטוב והמטיב
שינוי כדי לברך - יעמוד, יושב, מיסב (לגי' שלנו), מתעטף (כמלאכים)

פ"ח אלו דברים

הלכה א' (נו: - נו:)

לב"ש קידוש ואח"כ יין [קידוש גורם ליין, חיוב קידוש קדם]
לב"ה יין ואח"כ קידוש [יין גורם לקידוש, תדיר קודם]
לר' יוסי לכו"ע יין קודם הבדלה [הבדלה לא גורם (פ"מ - עיקרה בתפלה, חרדים - הקדושה שיצאה גרמה, בי' - מבדילין על שכו), תדיר]
לר' מנא לכו"ע הבדלה קודם [חיובה קדם, יין לא גורם] לחרדים כשאין לו נר
עיקר קידוש של יין משא"כ הבדלה
ובמקום שאין יין יוצאין קידוש במעין שבע מהש"ץ (לחרדים באינו בקי),
חרדים - ולר' יודן סוף פ"ז יקדש על פת
יש כוס אחד - לב"ש יין שלאחר מזון קודם לברכת המזון [שלא ישכח הברכה קטנה אחר ברהמ"ז],
ולב"ה להיפך
כשחייב גם בקידוש לב"ש יברך ברהמ"ז - קידוש - יין [אינו שוכח דממתין לקידוש]
ולב"ה מברך ברהמ"ז - יין - קידוש
כשחייב בהבדלה לר"י בתוספתא ברהמ"ז - יין - נר ובשמים (תלוי במח' ב"ש וב"ה) - הבדלה,
למשנה לב"ה נר - בשמים - ברהמ"ז - יין - הבדלה [רשב"ם - קידוש עדיף מהבדלה, שלא
יראה שבת כמשאוי, לא תכבה נרו כשיש לו יין (פ"מ - שומרה בזמן שתופס הכוס,
חרדים וריב"ז - עשיר הוא ויש שמן רב, בי' - דהכין נר לסעודה)
בי' לב"ש יין - נר - ברהמ"ז - בשמים - הבדלה
יר"ט במוצאי שבת : רב ור' יוחנן - יקנ"ה (סוכה, זמן)
ר' חנינא ושמואל - ינה"ק [שמא הנר תכבה, מליין מלך ואח"כ מכניסין שלטון]
לוי - ינה"ק, וי"ג ינה"ק וי"ג נהי"ק [בי' - ניכר שהכוס משום הבדלה וקידוש]

הלכה ב' (נו: - נו:)

לב"ש נוטלין ואח"כ מוזגין [חשש שידיו יטמאו משקין באחורי הכוס - לחרדים ופ"מ - ואסור להשתמש בו
ינתנו ניצוצות לאחוריו ויטמאו ידיו] לב"י - ונטמא תוכו והיין]]
לב"ה מוזגין ואח"כ נוטלין [מותר להשתמש בכוס שאחוריו טמא ואין תוכו טמא ואם נוטלין קודם שמא לא
ינגבו יפה ויטמאו ידיו; נטילת ידים סמוך לברכת המוציא; לחרדים - כר"מ דלא חיישינן שיגע
במשקין שמאחוריו]
לר"מ הנוגע בבית הצביטה (בית יד) של כלי אין חשש שנגע באחוריו לטמא ולהטמא (כב"ה)
לר' יוסי חוששין שנגע לטמא הכוס (כב"ש) ולא להטמא ידיו
לבי' לר"מ נטמא אחוריו של כוס ולא תוכו כב"ה, ור' יוסי כב"ש דנטמא אף תוכו לטמא משקין ולא
ידים
מהלך ד' מיל לפניו לחלה (לעשות עיסתו בטהרה) ולנט"י, ולאחריו או שומרי פרדיסים א"צ לטרוח
מים ראשונים רשות (מצוה) ומ"מ צריך מים שניים, מים אחרונים חובה וא"צ מים שניים
שמואל - נטילת ידים לחולין (חרדים - לעם שאינם כהנים) ולא לתרומה (חרדים ובי' - לכהנים אוכלי תרומה)
במפה (בי') [זריזין], לגי' פ"מ לתרומה ולא לחולין
ר' יוסי - לחולין ולתרומה
נט"י לתרומה עד הפרק, לחולין - לר' חייא בר אשי ורב עד קשרי אצבעות, לריב"ל עד הפרק
לרב הונא נט"י רק לפת, לתני ר' הושעיא לטיבולו במשקה,
לר' זעירא אף לפירות [פ"מ - נקיות, בי' - בידיו לחות]

נוטל ידיו שחרית (לבי' - לסעודה) ומתנה לכל היום

בעה"ב בוצע, והפותח בהמוציא הוא מברך ברהמ"ז

הגדול נוטל (לפ"מ מים אחרונים, לחרדים מים ראשונים) בחמשה אחרונים
באמצע המזון מתחילין מן הגדול ולאחריו מן המברך (לפ"מ מזיגת הכוס, לחרדים מים אחרונים)
[שיתקין עצמו לברכה - כשלא הסיבו ביחד בתחלה]

הלכה ג' (נט. - נט:)

משקינח ידיו ממים ראשונים במפה -

לב"ש מניחה על שלחן טהור ולא על הכסת [שלא יטמא מים מהכסת ויטמא ידיו]

לב"ה על הכסת [ספק טמאת ידים אם יש משקה טופח (לבי' כדי סיכת אבר קטן בלוע) טהור ;

ספק ידים לאכילת חולין להקל (לבי' לא איכפת שיטמאו בתוך הסעודה)]

ולא על השלחן [פ"מ ורמב"ם - מותר להשתמש בשלחן שני לטומאה ויטמא המים ויטמאו האוכלין]

לרשב"א בשם ר"מ ידים כראשון לחולין (פ"מ ובי' - בהכניסם לבית המנוגע כר"ע, חרדים - גזירת י"ח דבר

בסתם ידים ולכן לב"ש ספקן לחומרא)

ושניות לתרומה (לפ"מ - אפי' כשהם שניות פוסלות)

לר' אלעזר ב"ר צדוק חולין על טהרת הקודש כתרומה (לחרדים לתי' א' ולבי' - רק כהאי גוונא אמר ב"ש ספק
ידים לחומרא)

שמן על אדם שטבל -

בסך שמן טהור לב"ש נטהר [בטל לגופו], לב"ה כדי סיכת אבר קטן (לפ"מ טפי) טמא

בסך שמן טמא לב"ש כדי סיכת אבר קטן,

לב"ה טמא אפי' טופח (לר"י ומטפיה) [ראב"ד - טומאתו חושבתו; יאמרו שמן נטהר במקוה]

הלכה ד' (נט: - ס.)

לב"ש מכבדין משיוירי אוכל לפני מים אחרונים [איבוד פרורין של כזית (לבי' אפי' פחות מכזית)],

לב"ה א"צ [אסור להשתמש בשמש ע"ה שמניח כזית]

הלכה ה' (ס. - ס:)

כוס א' במוצ"ש - למשתנו - לב"ש נר ברהמ"ז בשמים הבדלה, לב"ה נר בשמים ברהמ"ז הבדלה

לר"י - לב"ש ולהל' ברהמ"ז בשמים נר הבדלה, לב"ה ברהמ"ז נר בשמים הבדלה (לבבלי איפוך)

יין שלאחר המזון ושמן ערב - לב"ש מברך תחלה על היין ואוחזו בימינו, לב"ה שמן ואוחזו בימינו (לגי'
תוספתא ובבלי איפוך)

גנאי לת"ח לצאת בידיו מבושמות

המשתמש בכהן מעל [אתם קודש לה' והכלים קודם - ככלים]

לב"ש שברא [לשעבר] מאור האש [חדא נהורא], לב"ה בורא [נמי לשעבר] מאורי האש [הרבה גוונים]

לכו"ע בורא פרי הגפן [מתחדש בכל שנה]

{ אש ופרד (אזניו כאמו) עלו במחשבה מששת ימי בראשית; צבעון וענה הביאו מזיק (פרדה) אף אני -
חברבר (ערוך); ל"ו שעות שימשה אור הראשון וברמוצ"ש נתירא אדם שנחש בא לנשכני והקיש שני
רעפים זל"ז ויצא אש }

מברכין על אש במוצ"ש [תחלת בריאתה] ומוציא יו"כ [שְׁבֶת האש כל היום (פ"מ - כתחלת ברייתה)]

הלכה ו' (ס: - סא:)

אין מברכין על נר ובשמים של גוי [הנר לא שבת ונעבד בו עבירה, בשמים ממסיבה לע"ז] (אבל שלפני חנותו
מותר), למעלה ממתים [לכבוד ולא להנאה], ע"ז [אסור בהנאה]

מברך על אש כשרואה את השלהבת (ולא דרך זכוכית) וקרוב שיכול להשתמש לאורה [וירא את
האור כי טוב ויבדל; לפ"מ ויבדל - הבדיל האור להאיר מתוך החשך], ולתני ר' אושעיא אפי' רחוק

שלהבת של הקדש לא נהנין ולא מועלין, של ע"ז או מודר הנאה מותרת, מוציאה לרה"ר פטור [אין בו ממש], משא"כ גחלת

מברך על גחלים לוחשות שהאש נקטפת

ישראל שהדליק מגוי מברכין עליו, גוי שהדליק מגוי לא מברכין עליו [בבלי - אטו גוי ראשון]

מברכין על נר ממבוי שדר בו ישראל א' [תולין שבא ממנו] (דלא כבבלי)

אין מברכין על נר ובשמים העשויין לבשם בגדים, לכבוד שבת

{ הבדיל אור הגנוז לצדיקים לעת"ל; עושה שלום - היום תחום האור והלילה תחום החושך }

בעי ראוי ליהנות מהנר - לשמואל כדי לטוות, לר' יוחנן לראות מה שבכוס ובקערה, לרב חנינא להבחין בין מטבעות; ולתני ר' אושעיא א"צ

הלכה ז' (סא):

שכח לברך - לב"ש חוזר למקומו [כשוכח כיס אבנים טובות], לב"ה א"צ [טירחא]

מברך עד שיעור עיכול - לשמואל כל זמן שצמא מהסעודה, לר' יוחנן עד שירעב

הלכה ח' (סא: - סב.)

כוס אחד לאחר המזון - לב"ש מברך על היין ואח"כ ברהמ"ז [שמא ישכח בפה"ג דהיא קטנה] (לרש"י לבבלי ישתה ואח"כ ברהמ"ז בלי כוס)

לב"ה ברהמ"ז ואח"כ יין

עונה אמן כששמע סוף הברכה אבל אינו יוצא, לחרדים - ואסור לענות אם מחוייב בברכה [יאמר יצאתי]

שמע ברכה ולא ענה, יצא

לצאת הלל צריך לענות ראשי פרקים (לפ"מ ובי' - לעיכובא, לחרדים לפי' א' למצוה, לפי' ב' לרב ואבא בר חנה לעיכובא ור' חייא בר אבא חולק), בי' - א"צ לענות הללוקה על כל פסוק

מי שלא אכל לא יאמר נברך שאכלנו

אין עונין אמן יתומה - י"ג במחוייב בברכה - לפ"מ ואינו יודע על מה הוא עונה, לערוך בידוע ולא שמעה (בי' - ורוצה לצאת)

אמן קטופה (פ"מ ובי' - בלי נו"ן, ערוך - פסקו לשנים),

אמן חטופה (פ"מ - במהירות (בי' - אָמן), ערוך - לפני שגמר)

עונין אמן אחרי גוי ולא אחר כותי אא"כ שמע כל הברכה

פ"ט הרואה

הלכה א' (סב. - סד.)

מברך על מקום שנעשה נס לישראל, ולא לשבט לר"מ דלא איקרי קהל, ולא ליחיד - אלא הוא עצמו וספק על נסי אביו ורבו,

וי"ג דמברך על נסי אדם מסוים (חשוב ומפורסם) או שנתקדש בו שם שמים

הרואה בבל אומר וטאטאטיה במטאטא השמד ומברך עושה בראשית על פרת,

ברוך ארך אפים על מרקוליס, שהחריב ביתו של אותה רשע על בית נבוכדנצר,

שעשה נסים לאבותינו במקום הזה על כבשן האש וגוב האריות,

ברוך אומר ועושה ברוך גוזר (להשמיד בבל) ומקיים במקום שנותנין על בהמה עפר כדי לצאת

ברכה בעי מלכות [ארוממך אלקי המלך - ואברכה שמך], לרב צ"ל אתה (ושמואל חולק),

אין להוסיף על מטבע חכמים, אין לסיים בשם אלקים

{ אין לספר גבורות ה'; לך דומיה תהלה - סמא דכולא משתוקא; שאילות המינין לר' שמלאי;

כל מקום שפרקו המינין תשובתן בצידין; מאדם ואילך בצלמינו כדמותינו - א"א בלא אשה איש

ושכינה; הקב"ה קדוש בכל מיני קדושות (דרכו, דיבורו, וכו'), קרוב בכל מיני קריבות (כפ"ה לאוזן -

עומד אחורי העמוד ומתפלל בלחישה והקב"ה מאזין; נתז החרב מצוארו של משה על צואר השוטר, לבר קפרא תפסו מלאך בדמות משה, כשברח משה נעשו כולם אילמים חרשים וסומים; הקב"ה פטרו אף למי שיוצא ליתלות, מושלך למים, לאש, לחיות, יצווח לו ועונה מיד; הנתלה עצמו בהקב"ה או שמו כשמו ניצול, כל מה שאתה מטריח עליו הוא מקבלך; הקב"ה עמנו בכל מקום שנלך וקורא אותנו קרוביו {

על עקירת ע"ז מא"י/ממקום למקום - ברוך שעקר ע"ז מארצינו/מן המקום הזה
לר' ישמעאל בן גמליאל מתפללין אף בחו"ל לעקור ע"ז ויעבדוך [עתידין להתגייר]
ר"י - יברך שלא עשאני גוי [כ'אין], בור [אינו ירא חטא], אשה [אינה מצווה]
לא יקיצו ואין נידונין: שפשטו ידיהם בביהמ"ק (לפ"מ לרב אחא, ורבנן דקיסרין חולקין) ועשו תשובה, קטני עכו"ם, חיילות נבוכדנצר
ברוך משנה את הבריות על כושי גיחור וכו', וקטע וסומא ושחין מלידה (אבל שלמים ונשתנו מברך דיין האמת)

ברוך שכן ברא בריות נאות בעולמו על אילנות ואנשים נאים (אף גוי [שבח להקב"ה])
ברוך חכם הרזים על קרות הגבר, והרואה אוכלוסין
{ בן זומא - ברוך שברא כל אלו לשמשני, אורח טוב מגדיל פעלו של בעה"ב ואומר שטרך בשבילי }

הלכה ב' (סד. - סה:)

שכחו מלא עולם על זיקים, זוועות (רעידת אדמה), ברקים, רעמים, רוחות (או עושה מעשה בראשית אם רוצה)

עושה בראשית על הרים וכו', לר"י ברוך שעשה את הים הגדול - מל' יום לל' יום (וכן לקריעה על ירושלים)

מתריעין על זוועות

{ שמואל הבין בחכמתו מהקב"ה שבילי דשמיא חוץ מזיקא; זוועות - בעון תרו"מ, הקב"ה רוצה להחריב העולם שבתי תיטריות בשלוה וביהמ"ק חרב, משכב זכר, מחלוקת; רעש סימן להפסק מלכות; צורך לשקצים ורמשים }

מברך על הברקים וכו' פעם אחת ביום אא"כ נתפזרו העננים, ורק תוך כדי דיבור
ספק אם ערום יכול לברך ע"י הוצאת ראשו מחלון הבית/מגדל [ביתו/מגדל כמלבוש]
ברוך עושה בראשית על רוחות בנחת
{ הקב"ה משבר רוחות שלא תזיק הבריות; יהונתן בן גרשום כומר לע"ז בשביל אהבת ממון ושכח וחזר לקלקולו }

ברוך עושה בראשית - רואה חמה או לבנה בתקופתה, ורקיע בטיהרו לאחר ג' ימי גשם
ברוך מחדש חדשים - מח' אם עד ז' או י"ד יום
מוסף ר"ח - מח' אי מסיים מקדש ישראל מחדש חדשים או כמנהגינו; צ"ל והשיאנו/ותתן לנו וכו'
בין קברי ישראל - ברוך מחיה המתים/נאמן בדברו ומחיה המתים
קשת - ברוך זוכר הברית/נאמן בבריתו וזוכר הברית
{ רשב"י - לא נראתה קשת, בקעה התמלאי דינרי זהב, בני עוה"ב מועטין, בזכותו מקרב הדורות לעוה"ב }

שיעור גשמים לברכה/להפסק תענית (לחרדים - רק כהאי גוונא מברכין, ולרש"י בב"ר מיד בתחלת הגשם) (מח'):

בתחילה (לפ"מ רביעה ראשונה, לחרדים - רביעה א' ב' ג') - לר"מ למלאות כלי ג' טפחים, לר"י רביעה ראשונה טפח, שנייה ב' טפחים, שלישית ג' טפחים

בסוף (לפ"מ רביעה שנייה, לחרדים אחרי הרביעה) - לר' יוחנן יודחו פני הקרקע,
לר"ל - לפ"מ קרקע שרויה כדי לעשות ממנה מגופה, לשמואל כ"ש,
לחרדים ובי' כאילו לשרות מגופה

ברכת גשמים (חרדים - כשאין לו קרקע):
לר' יחזקאל יתגדל וכו' שמך מלכינו על כל טיפה וכו' שאת ממניעך (שלא יתערבו) זו מזו,
לר' סימון אלף אלפין וכו' חייבין להודות וכו' על כל טיפה וכו' שאת גומל טובה לחייבים
{ תהום מעלה כפליים מים; המים העליונים זכרים והתחתונים נקבות;
רק שפת הארץ שותה גשם, אבל שרשי חרוב ושקמה מתהום שעולה אחת לשלשים יום }
הטוב והמטיב על בשורות טובות כירושה (עם אחרים)

הלכה ג' (סה: - סו:)

מברך שהחיינו על בנין בית, קנין כלים אפי' ישנים, ובנותן לו מברך הטוב והמטיב [טוב אף לנותן]
מלביש ערומים על לבישת בגדים חדשים (בי')

העושה סוכה, לולב, מזוזה, תפילין, ציצית מברך לעשות סוכה וכו',
לאחרים - לעשות לו סוכה וכו' לשמו [בי' - ולא מחמת ציווי חבירו]
מברך לישב בסוכה פעם אחת [מצוה שאינה פוסקת], ועל נטילת לולב כל יום [בי' - הפסק לילה],
על מצות מזוזה כשקובע

התורם והמעשר לאחר מברך להפריש תרומה ומעשר לשמו
העומדים במילה צריכין לומר כשם שהכנסתו לברית כן תכניסהו לתורה ולחופה
לר' יוחנן מברך עובר לעשייתן,

לרב הונא ושמואל בשעת עשייתן, חוץ: מתקיעה, טבילה, וי"א קידושין בבעילה,
לחרדים ובי' חליצת תפילין של יד [חרדים - לשמור (בכיסן) חוקיו רק משחלץ],
לפ"מ ובי' הנחת תפילין של ראש [בי' - אין למצוה משך, פ"מ - כדי שיכול לברך ברכה שנייה
על של יד אם עדיין לא בירך]

ליוסי בן נהוראי מברך על השחיטה משישחוט [שמא תתנבל] לפני בדיקת מעיים (חרדים - וסימנים)
[בחזקת כשרים]

מברך על הרעה/הטובה כפי שהיא עכשיו
לבית ינאי יכול להתפלל לזכר קודם שיושבת על המשבר,
ליהודה בן פזי אף ביושבת [כחומר ביד היוצר]
{ מאחר שהתפללה רחל, נעשית דינה נקבה }

יה"ר שלא יהיה הצווחה בתוך ביתי ה"ז תפלת שוא, אלא יאמר בטוח אני שאין אלו בתוך ביתי

הלכה ד' (סו:)

הנכנס/יוצא אל/מכרך של עכו"ם או שדנין דיני נפשות [שמא אין מלמד זכות] מתפלל שיכנס/שיצא
לשלום, לבן עזאי משנכנס/יצא גם מודה, כן יה"ר וכו' על העתיד
בכניסה לבית הכסא אומר להמלאכים המלוין כבוד לכם המכובדים וכו'
בכניסה לבית המרחץ יתפלל (אפי' בישיבה) שיצילני וכו' ואם יארע תהא מיתתי כפרה וכו', וכשיוצא
יודה

הלכה ה' (סז. - סח.)

מברך דיין האמת [בכל מאדך - בכל מדה ומדה; ואתה מרום לעולם ה' - ידך על העליונה לשפוט אמת]
בשמחה

{ מהללין הקב"ה אף על מדת הדין; כשלקח נמלך בבית דינו [נה' לקח]; עשה מאהבה (שלא לשנוא)
לעשות מצוות) ומיראה (שלא לבעט לעבור ל"ת, בי' - להקל ראש); ז' מיני פרושים והחביב מאהבה

כאברהם ; אברהם עשה היצר הרע טוב וכת עמו ברית (פ"מ ובי' - עם היצה"ר, חרדים - הקב"ה כרת ברית אהבה על ככה), דוד הרגו בלבבו ; ר"ע כל ימי הייתי מצטער אמתי יבואו שלשתן (בכל לבבך, נפשך, מאדך) לידי ; את"ה תירא לרבות תורתו {

קלות ראש אסור כנגד שער המזרח חוץ להר הבית [מכוון כנגד קדש הקדשים]

הצריך לנקביו - לברייתא א' לא יהא פירועו כנגד ירושלים (לחרדים - כנגד דרום [ימין העולם] אלא לצפון), לחרדים ובי' - וכן פני המטיל מים (ופ"מ חולק)

לברייתא ב' לא יהא כנגד מערב [חרדים - שכינה] וי"מ אף לא למזרח (לבי' לכו"ע תלוי בירושלים), לר' יוסי מן הצופים ולפנים, לר"ע בכל מקום אא"כ יש כותל, לר"י בשעת המקדש

ר' יהושע קינח בשמאל

לא יכנס להר הבית במנעלו ובאבק על רגליו [שמור רגליך], מעות צרורין, אפונדתו (חגור למעותיו; בגד פנימי לזיעה) מבחוץ [כי אין לבא וכו' בלבוש שק - וכ"ש לפני שער המקום],

לא יעשנו קפנדריא ורקיקה [ק"ו ממנעל]

בבית שני במקדש מסיימין ברכה ברוך אתה ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם [מפני המינין] ועונין בשכמל"ו [קומו וברכו את ה']

{ הסכים ב"ד של מעלה לב"ד של מטה : להחרמת שלל יריחו, מגילת אסתר, שאילת שלום בשם, מעשרות (פ"מ - בבית שני, חרדים - לנסות ה', בי' - להביא ללשכת בית ה') עד שיבלו שפתותיכם מלומר דיינו ברכות ; אל תבוז כי זקנה אמך - אפי' נתיישנו דב"ת בפיד, גדרים לרפיון ; הפרו תורתך עת לעשות לה' - הלומד עתים קבועים בלבד מיפר ברית, מקבל שכר כולם כשנתייאשו מתורה ; פזר תורה כשאין מרביצי תורה, כשתורה חביבה ושמחין בה ; ליגע בתורה כל שעה ; כל פטפוט דאורייתא טוב ; אם תעזביני ימים אעזבך ; כ"א מישאל עושה מאה מצות (ברכות) בכל יום, מצות מקיפות אותו (תפילין, מזוזה, מילה, ציצית) ; למנצח על השמינית - מילה אף במרחץ ; ת"ח מרכים שלום }

הדרן על מסכת ברכות